

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2023/130

Karar Sayısı : 2024/17

Karar Tarihi : 23/1/2024

R.G.Tarih-Sayı : 5/3/2024-32480

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Adana 4. Tüketici Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 94. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarının Anayasa'nın 35. ve 172. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: Ödenen tazminatın rücuen tahsili talebiyle başlatılan icra takibine konu itirazın iptali davasında itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un itiraz konusu kuralların da yer aldığı 94. maddesi şöyledir:

“Sigorta sözleşmesinin verilmesi ve işletenin değişmesi halinde yapılacak işlemler

Madde 94 – (Birinci fıkra mülga: 25/6/1988 – KHK – 330/5 md.; Aynen kabul; 31/10/1990 – 3672/4 md.)

(Değişik : 25/6/1988 – KHK – 330/5 md.; Aynen kabul:31/10/1990 – 3672/4 md.) Sigortalı aracı işletenlerin değişmesi halinde, devreden kişi 15 gün içinde sigortacıya durumu bildirmek zorundadır.

Sigortacı sigorta sözleşmesini durumun kendisine tebliği tarihinden itibaren onbeş gün içinde feshedebilir.

Sigorta fesh tarihinden onbeş gün sonrasına kadar geçerlidir.

(Beşinci fıkra mülga: 25/6/1988 – KHK -330/5 md.; Aynen kabul: 31/10/1990 – 3672/4 md.)

(Değişik: 21/5/1997-4262/4 md.) Bu madde hükmüne uymayanlar 1 800 000 lira para cezası ile cezalandırılırlar.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 26/7/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Ahmet Hakan SOYTÜRK tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları

ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Genel Açıklama

3. Mali sorumluluk sigortası, sigortanın konusunu oluşturan riskin gerçekleşmesi hâlinde sigortayı yaptıran kişinin hukukten sorumlu tutulabileceği zararlar nedeniyle ödemekle yükümlü olacağı tazminatın sigorta şirketi tarafından teminat miktarıyla sınırlı olarak karşılanmasını güvence altına alan sigorta türüdür. Anılan sigorta, sigorta kapsamındaki riskin gerçekleşmesi ve zararın doğması durumunda, zarar gören kişilerin tazminat alacaklarını teminat altına almanın yanı sıra sigortayı yaptıran kişi bakımından da güvence sağlamaktadır. Söz konusu sigorta ihtiyari ya da zorunlu nitelikte olabilmektedir (AYM, E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, § 8).

4. 2918 sayılı Kanun'un 85. maddesinde işleten ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hukuki sorumluluğu düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasına göre bir motorlu aracın işletilmesinin bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına ya da bir şeyin zarara uğramasına sebep olması durumunda motorlu aracın bir teşebbüsün ünvanı veya işletme adı altında ya da bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi hâlinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olacaklardır.

5. Söz konusu Kanun'un 91. maddesinin birinci fıkrasında da karayolunda motorlu taşıt işletenlerin Kanun'un 85. maddesinin birinci fıkrasından doğan hukuki sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmalarının zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır. Zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinin tarafları işleten ile sigorta şirkettir.

6. Kanun'un 101. maddesinin birinci fıkrasında ise zorunlu mali sorumluluk sigortasının Türkiye'de kaza sigortası dalında çalışmaya yetkili olan sigorta şirketleri tarafından yapılacağı, bu sigorta şirketlerinin anılan sigortayı yapmakla yükümlü oldukları belirtilmiştir. Bunun yanı sıra 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1483. maddesi ile 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 13. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da sigorta şirketlerinin faaliyet gösterdikleri dalların kapsamında bulunan zorunlu sigorta sözleşmelerini yapmaktan kaçınamayacakları öngörülmüştür.

7. Bu kapsamda ülkemiz tarafından 26/6/1974 tarihinde imzalanan ve 4/11/1999 tarihli ve 4477 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan Motorlu Taşıtlar Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi 15/2/2000 tarihli ve 23965 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanmıştır. Anılan Sözleşme'nin 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla âkit taraflara motorlu taşıt işletilmesi sebebiyle zarar gören kişilerin tazminat taleplerinin kurulacak zorunlu sigorta sistemi yoluyla teminat altına alınması yükümlülüğü yüklenmiştir. Sözleşme'nin 10. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da motorlu taşıtın sigorta ettirilmesinden sorumlu olan kişilerin tespit edilmesi gerektiği, Sözleşme'ye Ek Hükümler'in 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise sigortanın, sigorta edilmiş taşıtın sahibinin, zilyedinin ve sürücüsünün mali sorumluluğunu teminat altına alması gerektiği hükme bağlanmıştır.

8. Kanun koyucu sigorta şirketlerinin belirli konularda sözleşme yapmasını zorunlu kılan hükümlerin yanı sıra sözleşmenin içeriğine yönelik düzenlemeler de öngörmüştür. Bu bağlamda 5684 sayılı Kanun'un "*Sigorta sözleşmeleri*" başlıklı 11. maddesinin (1) numaralı fıkrasında "*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılıya neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir.*" denilmektedir. Anılan fıkra da yer alan "*...Müsteşarlıkça...*" ibaresi söz konusu Kanun'un 2.

maddesinin (1) numaralı fıkrasının (j) bendine göre Hazine Müsteşarlığını ifade etmekte ise de anılan Müsteşarlık, 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (1) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’yle Hazine ve Maliye Bakanlığı (Bakanlık) bünyesinde teşkilatlanmıştır. Dolayısıyla sigorta sözleşmelerinin ana muhtevasının, Bakanlık tarafından onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

9. 5684 sayılı Kanun’un 11. maddesinin gerekçesinde de ifade edildiği üzere sigorta sözleşmesinin ana muhtevasının Bakanlıkça onaylanan genel şartlara tabi kılınmasının amacı, sigorta mevzuatının teknik ve ayrıntılı yapısı nedeniyle sigorta şirketiyle sözleşme yapmak isteyenlerin, sigortanın kapsamına ve hükümlerine ilişkin doğru ve yeterli bilgiye sahip olmalarının sağlanması ve böylece sigortalının korunmasıdır. Başka bir deyişle kanun koyucunun sigorta sözleşmesi ilişkisinde güçlü taraf olan sigorta şirketlerinin lehine ve sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişilerin aleyhine olacak şekilde sözleşme şartlarının belirlenmesini engellemeyi ve zayıf tarafı korumayı amaçladığı anlaşılmaktadır (AYM, E.2021/82, K.2022/167, 29/12/2022, § 36).

10. 2918 sayılı Kanun’un 93. maddesinin birinci fıkrasında zorunlu mali sorumluluk sigortasına ilişkin özel bir düzenleme öngörülmüş ve zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarının Bakanlıkça tespit edileceği ve Resmî Gazete’de yayımlanacağı hükme bağlanmıştır. Zorunlu mali sorumluluk sigortası sözleşmesinin ana muhtevası niteliğinde olan bu genel şartlar, düzenleyici idari işlem niteliğinde olup kanuna nazaran ikincil nitelik taşımaktadır (AYM, E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, § 18).

11. 14/5/2015 tarihli ve 29355 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nın (Genel Şartlar) A.1 maddesinde bu Genel Şartlar’ın amacının, 2918 sayılı Kanun uyarınca motorlu araç işletenlere yüklenen hukuki sorumluluk için yaptırılması öngörülen zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında ilgililerinin hak ve yükümlülüklerine ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi olduğu belirtilmiştir.

12. Genel Şartlar’ın “*SİGORTALININ DEĞİŞMESİ*” başlıklı C.4 maddesinde “*Sigorta sözleşmesi, sözleşmeye taraf olan sigortalıyı takip eder./ Sigortalının değiştiği her durumda mevcut sözleşme değişim tarihi itibarıyla kendiliğinden sona erer ve ilgiliye gün esasına göre prim iadesi yapılır. Ancak, mevcut sözleşme sigortalının değiştiği tarihten itibaren onbeş gün süresince herhangi bir işleme gerek kalmaksızın ve prim ödenmeksizin yeni işleten için sözleşme yapılanaya kadar geçerlidir.*” denilerek sigortalının değişimi hâlinde sigorta sözleşmesinin ne şekilde sona ereceği ve sona ermeden itibaren hangi tarihe kadar hüküm ve sonuç doğuracağı belirlenmiştir.

B. Anlam ve Kapsam

13. 2918 sayılı Kanun’un 94. maddesinde sigorta sözleşmesinin tarafı olan işletenin değişmesi hâlinde yapılacak işlemler düzenlenmiştir. Anılan maddenin ikinci fıkrasında sigortalı aracı işletenlerin değişmesi durumunda devreden kişinin on beş gün içinde sigortacıya bildirimde bulunma zorunluluğu öngörülmüştür.

14. Maddenin itiraz konusu kurallardan ilkinin oluşturan üçüncü fıkrası uyarınca, sigortacı sigorta sözleşmesini, işletenin değiştiğine dair bildirim kendisine tebliğinden itibaren on beş gün içinde feshedebilir. Kuralda sigorta sözleşmesinin sigortalı tarafından yapılan bildirimle rağmen sigortacı tarafından feshedilmediği durumda sözleşmenin devam edip etmeyeceği konusunda açık bir düzenleme yer almamakta ise de fesih işlemi yapılmadığı takdirde sözleşmenin aynı şartlar altında hüküm ve sonuç doğurmaya devam edeceği anlaşılmaktadır.

15. Söz konusu maddenin itiraz konusu diğer kural olan dördüncü fıkrasıyla da sigortanın sözleşmenin fesih tarihinden itibaren on beş gün sonrasına kadar geçerli olacağı öngörülmüştür.

C. İtirazın Gerekçesi

16. Başvuru kararında özetle; kişinin aracını sattığı anda araç üzerindeki mülkiyet hakkının sona ermesine karşın itiraz konusu kurallar uyarınca sigorta sözleşmesinden kaynaklı sorumluluğunun devam ettiği, bu itibarla kusuru olmadığı hâllerde dahi tazminat sorumluluğunun bulunabileceği, kişinin işlediği veya ihmal ettiği bir fiilden sorumlu tutulması gerekirken kusursuz sorumluluğuna gidilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği, diğer yandan kurallara konu sigorta sözleşmesinin bir tüketici işlemi olduğu, sigorta sözleşmesinin feshedilip edilmeyeceği konusunda açıklığın bulunmamasının ve bu husustaki takdirin sigortacıya bırakılmasının devletin tüketiciyi koruma yükümlülüğüyle de bağdaşmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 35. ve 172. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Ç. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 48. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

18. Anayasa'nın 48. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.*" denilmek suretiyle sözleşme özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

19. Özel hukuk, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini eşitlik ve irade serbestisi esasına göre düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür. Özel hukukta irade özerkliği, kişilerin yasal sınırlar içinde istedikleri hukuki sonuca bu yoldaki iradelerini yeterince açığa vurarak ulaşabilmelerini ifade etmektedir. Bu bağlamda sözleşme iki taraflı bir hukuki işlem olup tarafların karşılıklı ve birbirine uygun surette irade açıklamalarıyla meydana gelir. Sözleşme özgürlüğü ise özel hukuktaki irade özerkliği ilkesinin anayasa hukuku alanındaki dayanağıdır (AYM, E.2016/141, K.2018/27, 28/2/2018, § 15; E.2016/192, K.2017/160, 29/11/2017, § 13).

20. Sözleşme özgürlüğü devletin kişilerin istedikleri hukuki sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve kişilerin belirli hukuki sonuçlara yönelen iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiği hukuki sonuçların doğacağını ilke olarak benimsemesi ve koruması anlamına gelmektedir. Sözleşme özgürlüğü uyarınca kişiler, hukuksal ilişkilerini özgür iradeleriyle ve sözleşmelerle düzenlemekte serbesttir. Türk hukukunda tanınan bu ilke çerçevesinde taraflar, istediği zaman istediği bir kişiyle herhangi bir konuda hukuksal ilişki kurabilmekte, bu ilişkiyi değiştirebilmekte veya ortadan kaldırebilmektedir. (AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, § 252). Anayasa'nın anılan maddesinde koruma altına alınan sözleşme özgürlüğü, sözleşme yapıp yapmama ve yapılan sözleşmeyi sona erdirmeye serbestisinin yanı sıra yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içerir (bazı farklarla birlikte bkz. AYM, E.2016/192, K.2017/160, 29/11/2017, § 13; E.2017/154, K.2019/18, 10/4/2019, § 11; E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, § 27).

21. İtiraz konusu kurallar sigortalı aracı işletenin değişmesi hâlinde, aracı devreden işleten ile sigorta şirketi arasındaki sözleşmenin ne şekilde ve ne zaman sona ereceğini düzenlemektedir. Kurallar, aracı devreden işletenin sigortacıya yapacağı bildirimden sonra sigorta sözleşmesinin sona erdirilmesi konusunda sigortacıya takdir yetkisi tanımak ve tarafların karşılıklı olarak sözleşmenin sona erdirilmesi yönündeki iradeleri açıklamalarından sonra da belirli bir süre hüküm ve sonuç

doğuracağını öngörmek suretiyle Anayasa'nın 48. maddesinde güvence altına alınan sözleşme özgürlüğünü sınırlamaktadır.

22. Anayasa'nın 13. maddesinde "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*" denilmektedir. Buna göre temel hak ve özgürlüklere sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

23. Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında, sözleşme özgürlüğünü sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kanuni düzenlemelerin keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

24. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, kişilerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

25. 2918 sayılı Kanun'un 94. maddesinin itiraz konusu üçüncü fıkrası uyarınca sigortalı aracı işletenin değişmesi hâlinde, bu durumun aracın önceki işleteni tarafından sigortacıya bildirilmesinden itibaren sigortacı tarafından sözleşmenin on beş gün içinde sona erdirilebileceği, sona erdirilmediği takdirde sözleşmenin devam edeceği anlaşılmaktadır. Anılan maddenin itiraz konusu dördüncü fıkrasına göre ise sözleşme, sona ermesinden itibaren on beş gün daha geçerli olacaktır. Kurullarla sigortalı aracı işletenlerin değiştiğine ilişkin durumun sigortacıya bildirilmesinin mevcut sigorta sözleşmesine etkisinin herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık, net ve anlaşılır bir biçimde düzenlendiği gözetildiğinde kurulların belirli ve öngörülebilir oldukları, bu itibarla kanunilik şartını taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

26. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine de uygun olması gerekir. Anayasa'nın 48. maddesinde sözleşme özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da o hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir (AYM, E.2021/128, K.2022/68, 4/8/2022, § 26).

27. Anayasa'nın 5. maddesinde insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda devlet, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmış olan yaşam hakkı ile kişilerin maddi ve manevini varlığını koruma ve geliştirme hakkının yanı sıra Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkının etkili bir şekilde korunması amacıyla yasal, idari, mali, yargısal ve diğer önlemleri almakla yükümlüdür.

28. Karayolunda motorlu taşıt işletilmesi, üçüncü kişilerin yaşam, maddi ve manevi varlıklarını koruma ile mülkiyet haklarının ihlali riskini içeren bir faaliyettir. Dolayısıyla karayolunda motorlu taşıt işletilmesini düzenleyen hükümlerin ihlali hâlinde uygulanacak idari ve cezai yaptırımları belirlemenin yanı sıra bu taşıtın işletilmesi sebebiyle üçüncü kişilerin uğrayabileceği zararın tazmin edilmesini güvence altına alan yöntemleri geliştirmek de devletin görevleri kapsamındadır. Bu bağlamda meydana gelen zararların tazmininde, ilke olarak, motorlu taşıt işletenin hukuki sorumluluğu bulunmakla birlikte sigortacının bu zararları tazmin etmekle sorumlu tutulmuş olması, zarar gören kişinin Anayasa'nın 17. ve 35. maddelerinde düzenlenen haklarının Anayasa'nın 5. maddesiyle bağlantılı olarak korunmasının hedeflendiğini göstermektedir (AYM, E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, §§ 38-39).

29. Buna göre zorunlu mali sorumluluk sigortasının feshedilmesi konusunda sigortacıya takdir yetkisi tanıyan, feshedilmediği takdirde sözleşmenin aynı şartlar altında hüküm ve sonuç doğurmaya devam etmesine imkân tanıyan ve sözleşmenin feshi sonrasında sigorta sözleşmesinin on beş gün daha geçerli olmasını öngören kurallarla, sigortalı aracı işletenin değiştiği durumlarda, bu aracın işletilmesi sebebiyle zarar gören üçüncü kişilerin uğradığı zararın tazmin edilmesinin güvence altına alınmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralların motorlu aracın işletilmesi sebebiyle yaşam, maddi ve manevi varlıklarının korunması ile mülkiyet hakları ihlal edilebilecek kişilerin, bu haklardan kaynaklanan menfaatlerinin korunması için kabul edildiği ve anayasal bağlamda meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

30. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan *ölçülülük* ilkesi ise *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

31. Kurallar sigortalı aracın işleteninin değiştiği durumlarda sigorta sözleşmesinin belirli şartlar altında bir süre daha devam etmesini öngörmektedir. Motorlu aracın yeni işleteninin zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırmadığı, ancak önceki işleten tarafından yaptırılan sigorta sözleşmesinin geçerli olduğu dönemde, bu aracın işletilmesi sebebiyle üçüncü kişilerin uğrayacağı zararların sigorta şirketi tarafından teminat miktarıyla sınırlı olarak tazmin edilmesine imkân tanıyan kuralların, zarar gören üçüncü kişilerin yaşam, maddi ve manevi varlıkları ile mülkiyet haklarından kaynaklanan menfaatlerinin korunması amacına ulaşma bakımından elverişli olduğu açıktır.

32. Mali sorumluluk sigortası sözleşmesinin belirli şartlar altında bir süre daha devam edeceğini öngören kurallar uyarınca, sözleşmenin tarafları olan önceki işleten ile sigorta şirketinin hukuki sorumluluklarının bu süre boyunca devam edeceği anlaşılmaktadır. Anılan Kanun'un 91. maddesinin birinci fıkrasında da ifade edildiği üzere zorunlu mali sorumluluk sigortalı karayolunda motorlu taşıt işletenlerin Kanun'un 85. maddesinin birinci fıkrasından doğan hukuki sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere yaptırılmaktadır. Başka bir deyişle araç işletenin hukuki sorumluluğunun sigorta şirketi tarafından teminat altına alınması söz konusudur. Buna karşın aracın devri ile sigortalı işleten, işleten sıfatını kaybetmektedir. Dolayısıyla, kurallar uyarınca sigorta şirketi, sözleşmenin tarafı olmayan yeni işletenin üçüncü kişilere karşı verebileceği zararları sözleşme ilişkisinin tarafı konumundaki önceki işletenin rızası olmaksızın belirli bir süreyle teminat altına almaktadır.

33. Kanun'un 95. maddesindeki sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması

Esas Sayısı : 2023/130

Karar Sayısı : 2024/17

sonucunu doğuran hâllerin zarar görene karşı ileri sürülemeyeceği şeklindeki düzenleme de dikkate alındığında, yeni işleyen tarafından üçüncü kişilere karşı verilecek zarar sigorta şirketi tarafından karşılanacaktır.

34. Diğer yandan sigortalı önceki işletenin de artık işleyen sıfatı bulunmamasına karşın yeni işletenin üçüncü kişilere karşı -sigortacının sigortalıya rücu hakkını doğurabilecek şekilde vereceği zararlarda- hukuki sorumluluğunun devam etmeyeceği söylenemez.

35. Önceki işletenin aracı satmakla araç üzerindeki fiili ve hukuki hakimiyetinin sona erdiğinin altı çizilmelidir. Diğer taraftan önceki işletenin yeni işleyen üzerinde herhangi bir denetim ve gözetim sorumluluğu bulunmadığı gibi yeni işletenin davranışlarını kontrol etme ve yönlendirme yetkisi ve gücü de mevcut değildir. Önceki işletenin, davranışlarını kontrol etme kudretini haiz olmadığı bir kimsenin üçüncü kişilere zarar veren fiillerinden sorumlu tutulması oldukça ağır bir müdahale niteliği taşımaktadır. Önceki işletene bu derece ağır külfet yükleyen bir araç ancak daha hafif bir tedbirin bulunmaması hâlinde gerekli görülebilir.

36. Bu bağlamda kurallar uyarınca, sözleşmenin tarafları olan önceki işleyen ile sigorta şirketinin belirli bir süre daha hukuki sorumluluklarının devam etmesinin son çare niteliğinde olup olmadığı ve sözleşme özgürlüğüne yönelik daha hafif bir sınırlama aracının bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir. Bu kapsamda satış veya devir işlemi yapılan ve işleteni değişen motorlu araçların tescilinde ya da trafiğe çıkarılmasında yeni işleyen tarafından zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırılması şartının aranması biçiminde bir aracın seçilmesinin de mümkün olduğuna işaret edilmelidir. Yeni işleyen tarafından aracın tescili veya trafiğe çıkarılması öncesinde zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırılmasının araç işletenin Kanun'un 85. maddesinin birinci fıkrasından doğan hukuki sorumluluklarının karşılanması ve bu aracın işletilmesi sebebiyle yaşam, maddi ve manevi varlıklarının korunması ile mülkiyet hakları ihlal edilebilecek kişilerin, bu haklardan kaynaklanan menfaatlerinin korunması bakımından önceki işleyen tarafından yaptırılan sigorta sözleşmesinin bir süre daha devam etmesi kadar etkili sonuç doğurabileceği anlaşılmaktadır.

37. Kanun koyucunun tehlikeli bir faaliyet niteliğinde olan araç işletme sebebiyle oluşan zararların objektif sorumluluk esasına göre tazmini yolunda düzenleme yapmasının önünde anayasal bir engel bulunmamaktadır. Bununla birlikte kişinin, üzerinde hukuki ve fiilî olarak denetim ve kontrol imkânına sahip olmadığı kişilerin fiillerinden sorumlu tutulmasının bir zorunluluk olduğu söylenemez. Bu bağlamda aracın devri suretiyle araç üzerindeki her türlü kontrol ve denetim yetkisini yitirmiş bulunan sigortalının artık *işleyen* sıfatı da kalmadığı hâlde sözleşmenin sigorta şirketince feshedilmemesi durumunda sözleşme süresince, sözleşmenin feshedilmesi hâlinde dahi fesih tarihinden itibaren on beş gün boyunca yeni işletenin üçüncü kişilere vermiş olduğu zararlardan sorumlu tutulabilmesine imkân tanıyan kuralların gerekli olmadığı anlaşılmaktadır.

38. Bu itibarla kurallarla hedeflenen sonuca daha hafif bir sınırlamayla ulaşılmasının mümkün olduğu gözetildiğinde kuralların ölçülülük ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

39. Açıklanan nedenle kurallar, Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 35. ve 172. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 48. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 35. ve 172. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

40. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez." denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Mahkemenin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

41. 2918 sayılı Kanun'un 94. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarının iptal edilmeleri nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. HÜKÜM

13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 94. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarının Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE, iptal hükümlerinin Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE 23/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Esas Sayısı : 2023/130

Karar Sayısı : 2024/17

Üye

İrfan FİDAN

Üye

Kenan YAŞAR